

POLSKIE PISMO ENTOMOLOGICZNE

BULLETIN ENTOMOLOGIQUE DE LA POLOGNE

T. X.

30 czerwca 1931.

Zesz. 2.

Przegląd mrówek (*Formicidae*) Tatr polskich¹⁾.

Übersicht der Ameisen der polnischen Teile des Tatra-Gebirges.

† Prof. JAROSŁAW ŁOMNICKI.

Spis ubogiej fauny mrówek tatrzańskich zestawilem według prac Nowickiego, Wierzejskiego, Kulmatyckiego, według zbiorów Muzeum im. Dzieduszyckich, do których najrzadsze okazy zebrał Dr. Jan Noskiewicz, w lipcu 1919 r. i według własnych spostrzeżeń w Tatrach w ciągu r. 1927. Zbiory moje z r. 1927 nie są jeszcze opracowane, to też to, co podaję z własnych spostrzeżeń, pochodzi z oznaczeń bez pomocniczej literatury opisowej, zatem z t. zw. oznaczeń „na oko“.

Z mrówek poznanych z Tatr te tylko się tam gnieźdzą, których robotnice w miejscach podanych znaleziono. Jeżeli gdzie spotka się n. p. samica bez robotnic, tam mogła ona zalecieć (może wiatrem zagnana) i nie wiadomo, czy wywiedzie potomstwo.

1. *Tetramorium caespitum* L. Pospolitą tę gdzieindziej mrówkę podaje Wierzejski z Tatr. Zresztą nikomu z Tatr nieznana dotąd; przypuszczać można, że podanie jej z Tatr polega na znalezieniu samca lub samicy.

2. *Harpagoxenus sublaevis* Nyl. W Muz. Dzied. jest okaz robotnicy zebrany przez Noskiewicza na Toporowej Cyrli. Jest to mrówka północna i górską.

3. *Leptothorax acervorum* F. Robotnice znaleziono na Toporowej Cyrli, w dolinie Ku Dziurze, na Czerwonej Przełęczy, przy

¹⁾ Z teki ś. p. Prof. Jarosława Łomnickiego będzie wydawać Redakcja kolejno pozostałe prace, niniejszą przygotował do druku Dr. J. Noskiewicz, który też zajmie się przygotowaniem dalszych prac myrmekologicznych.

Stawie Toporowym Wyższym. Szeroko rozsiedlony gatunek nie należy do najpospolitszych; lubi szczególnie góry, w których sięga ponad granice lasu. Oczekiwać go więc wolno też w krainie hal w Tatrach, w których — jak z podanych dat widać — nie jest rzadki.

4. *Leptothorax muscorum* Nyl. Robotnicę znalazł na Nosalu Noskiewicz.

5. *Myrmica laevinodis* Nyl. Robotnicę pospolitej tej zresztą wszędzie mrówki spotykałem w Tatrach tylko u podnóża, w samym Zakopanem.

6. *Myrmica ruginodis* Nyl. Szeroko rozsiedlona, a w Tatrach gnieździ się wszędzie aż do krainy hal włącznie.

Kulmatycki podaje jeszcze var. *ruginodo-laevinodis* Nyl. z doliny Roztoki i Kościeliskiej. Niewiadomo mi, czy to jest *ruginodis* Nyl., czy *laevinodis* Nyl., musiałbym okazy widzieć.

7. *Myrmica sulcinodis* Nyl. Robotnica na Nosalu (Noskiewicz). Jedyne polskie stanowisko pewne tej górskiej mrówki.

8. *Myrmica scabrinodis* Nyl. Nowicki i Wierzejski podają tę mrówkę z Tatr bez bliższego określenia miejsca; var. *sabuleti* Meinert podaje Kulmatycki i nikt więcej z Zakopanego.

9. *Myrmica rugulosa* Nyl. Podana (robotn.) przez Wierzejskiego, znaleziona (robotn.) na Uplązie Kalackim (Noskiewicz) i na Kalatówkach.

10. *Myrmica schencki* Em. (Prawdopodobnie var. *obscura* Finzi) znalazłem w Zakopanem i na Toporowej Cyrli (robotn.).

11. *Myrmica rubida* Latr. Specjalność Alp, Karpat i wogóle gór, w Tatrach pospolita od podnóża do górnego regła. Samice spotyka się bardzo wysoko; tak n. p. Adam Łomnicki znalazł ją na pd. ścianie Garłucha (w wysokości mniej więcej 2400—2500 m).

12. *Lasius fuliginosus* Latr. Pospolita ta po lasach mrówka według dotychczasowych moich danych do fauny gnieźdzących się w polskich Tatrach mrówek nie należy. Wierzejski podaje samicę z regłu, w Muz. Dzied. jest też samica z Doliny Małej Łąki.

13. *Lasius flavus* F. Szeroko rozsiedlona wszędzie mrówka, której mrowiska znane są też góralom w Alpach (boussole des montagnards, Recherches sur les moeurs des fourmis indigènes par P. Huber. Paris-Genève 1810, p. 519, adnotation), nie jest

w Tatrach pospolita. Robotnice zna z Tatr Wierzejski, podaje tę mrówkę z Zakopanego Kulmatycki; z Toporowej Cyrli wzięłem okazy z gniazda.

14. *Lasius niger* L. Już Nowicki opisuje rójkę tej mrówki w Tatrach; może na tem opiera Wierzejski wiadomość o jej zasięgu aż do krainy turni. Mnie uderzała rzadkość w Tatrach tej zresztą najpospolitszej wszędzie u nas mrówki. Robotnice znane mi są w Tatrach właściwie tylko z ich podnóża z Zakopanego, Kulmatyckiemu też z doliny Chochołowskiej. Rojące się mrówki, które widział Nowicki, były może wiatrem z odległych okolic zagnane.

15. *Lasius alienus* Först. Podaje ją Nowicki; nie wiem czy widział z Tatr robotnicę. Wierzejski podał samicę.

16. *Formica truncorum* F.¹⁾ var. *truncicolo-pratensis* For. Z Zakopanego podaje Kulmatycki ale bez robotnicy. Nadto niewiadomo, czy to była *truncorum* F. czy *pratensis* Retz.

17. *Formica sanguinea* Latr. Gnieździ się w reglu, n. p. w dolinie Olczyńskiej, na Toporowej Cyrli. Samicę znalazła Irena Łomnicka w wysokości 2500 m (Kezmarski). Mnie się nie wydaje, żeby była w Tatrach rzadka.

18. *Formica fusca* L. Wierzejski zna robotnice z regli i turni. Pospolita ta wszędzie mrówka w Tatrach należy do najpospolitszych. — Noskiewicz znalazł ją (robotn.) jeszcze w wysokości około 1800 m na Ciemniaku.

19. *Formica cinerea* Mayr. Podaje ją Kulmatycki z Hali Gąsienicowej. Z Zakopanego podaje var. *imitans* Ruzsky (pod nazwą var. *cinereo-rufibarbis* For.). Z Zakopanego znane mi są robotnice var. *imitans* Ruzsky z pod nowego kościoła.

20. *Formica gagates* Latr. Podaje ją pierwszy Nowicki, następnie Wierzejski (także robotn.). Mrówka ta należy do południowych. U nas żyje tylko w pd.-wd. kącie naszego Podola. Nowicki i Wierzejski omylili się w oznaczeniu.

21. *Camponotus herculeanus* L. Dość pospolita w reglach; Wierzejski podał też robotnicę z turni, co należy położyć — zdaje się — na karb jakiejś pomyłki.

22. *Camponotus ligniperda* Latr., podany przez Nowic-

¹⁾ *Formica truncorum* F. zamiast *truncicola* Nyl. Emery, Subfam. Formicinae, Genera Insect. 1925.

kiego i Wierzejskiego, prawdopodobnie w polskiej części Tatr nie żyje, a oznaczenie należy odnieść do gatunku *herculeanus* L. Kulmatycki podaje także var. *herculeano-ligniperda* For., które to oznaczenie należałoby poddać również rewizji.

Jako rys ujemny w faunie Tatr polskich uderza brak gniazd: *Tetramorium caespitum* L., *Lasius fuliginosus* Latr., *Formica rufa* L. i *Formica rufibarbis* F., gdyż są to mrówki gdzieindziej u nas, także w górach, pospolite, pierwsza i czwarta na miejscach otwartych, a druga i trzecia po lasach.

Przyczyna braku tych gatunków leży prawdopodobnie w znacznym wyniesieniu już samego podnóża Tatr i wystawie północnej stoków Tatr polskich.

Fauna mrówek południowej części Tatr nie jest mi znana.

Z 16 gatunków, gnieźdzących się — według moich dotychczasowych wiadomości — w Tatrach, mieszka w dolnym reglu 15 gatunków, w górnym już tylko 10, w halach 3 (uwzględniamy, że *Leptothorax acervorum* F. powinien się znaleźć w halach, a *Leptothorax muscorum* Nyl. w reglu dolnym).

Hale Alpenwiesen	<i>Leptothorax acervorum</i> F., <i>Myrmica ruginodis</i> Nyl., <i>Formica fusca</i> L.
Regiel górny Oberer Waldgürtel	<i>Leptothorax acervorum</i> F., <i>muscorum</i> Nyl. °, <i>Myrmica ruginodis</i> Nyl. *, <i>sulcinodis</i> Nyl. °, <i>scabrinodis</i> Nyl., <i>rugulosa</i> Nyl., <i>rubida</i> Latr. *, <i>Formica sanguinea</i> Latr., <i>fusca</i> L. *, <i>Camponotus herculeanus</i> L. *
Regiel dolny Unterer Waldgürtel	<i>Harpagoxenus sublaevis</i> Nyl. °, <i>Leptothorax acervorum</i> F., <i>muscorum</i> Nyl. °, <i>Myrmica laevinodis</i> Nyl., <i>ruginodis</i> Nyl. *, <i>scabrinodis</i> Nyl., <i>rugulosa</i> Nyl., <i>schencki</i> Em., <i>rubida</i> Latr. *, <i>Lasius flavus</i> F., <i>niger</i> L., <i>Formica sanguinea</i> Latr., <i>fusca</i> L. *, <i>cinerea</i> var. <i>imitans</i> Ruzsky, <i>Camponotus herculeanus</i> L. *

Bardzo pospolite gatunki oznaczono gwiazdką *; bardzo rzadkie kółkiem °.

Może przyszłe badania obraz rozsiedlenia skąpej fauny, podany powyżej, jeszcze uzupełnią.

LITERATURA.

1. Nowicki: Przyczynek do owadniczej fauny Galicji. Krak. 1864.
2. Nowicki: Zapiski z fauny Tatrzańskiej. Kom. Fiz. 1867.
3. Wierzejski: Przyczynek do fauny owadów błonkoskrzydłych. Kom. Fiz. 1868.
4. Wierzejski: Dodatek do fauny błonkówek. Kom. Fiz. 1874.
5. Kulmatycki: Mrówki niektórych okolic Małopolski. Kom. Fiz. 1920.

Zusammenfassung.

In dem obigen Zusammenhange werden die bisjetzt aus den polnischen Teilen des Tatra-Gebirges bekannt gewordenen Ameisen-Arten aufgezählt, teilweise nach der Literatur, teilweise nach den eigenen Untersuchungen des Verfassers, die im Sommer 1927 durchgeführt wurden. Das Vorkommen in dem besprochenen Gebiete der *Formica gagates* Latr. und *Camponotus ligniperda* Latr. muss für sehr fraglich oder sogar für ausgeschlossen angesehen werden; die beiden Angaben sind aus den älteren Literaturquellen genommen (Literaturverzeichnis — Nowicki und Wierzejski) und beruhen wohl nur auf den irrthümlichen Determinationen. Die verticale Verbreitung der Arten ist aus der beiliegenden Tabelle ersichtlich; in dieser sind die häufigen Arten durch *, die sehr seltenen durch ° bezeichnet. Die unter den N° 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 17, 18, 19, 21 aufgeführten Arten wurden entweder in den Nestern beobachtet worden oder in der Arbeiterin-Form gesammelt. Es ist sehr bemerkenswert, dass die sonst in Polen so häufigen Arten, wie *Tetramorium caespitum* L., *Lasius fuliginosus* Latr., *Formica rufa* L. u. *F. rufibarbis* F., keine Nester in der polnischen Tatra, nach den bisherigen Beobachtungen, bilden, da sie hier bisjetzt entweder nicht oder nur als geflügelte ♀ oder ♂ gefunden worden sind. Das Fehlen dieser Arten beweist die grosse Armut der Ameisenfauna der polnischen Tatra und hat seine Ursache wahrscheinlich in der grossen Erhöhung des Fusses des Gebirges und in der nördlichen Exposition seiner Abhänge.